

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2022. № 6.

DOI: 10.32702/2307-2105.2022.6.13

УДК: 338.48

З. В. Бойко

*к. геогр. н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,
Університет митної справи та фінансів
ORCID ID: 0000-0003-0535-3641*

Н. А. Горожанкіна

*к. геогр. н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,
Університет митної справи та фінансів
ORCID ID: 0000-0003-2773-8630*

В. В. Грушка,

*к. геогр. н., доцент кафедри географії,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
ORCID ID: 0000-0002-1016-109X*

ОСОБЛИВОСТІ ТА СУТНІСТЬ РОЗВИТКУ КРУЇЗНОГО ТУРИЗМУ В СВІТІ

Z. Boyko,

*PhD in Geography, Associate Professor of the Department of Tourism and Hotel
and Restaurant Business, University of Customs and Finance*

N. Horozhankina,

*PhD in Geography, Associate Professor of the Department of Tourism and Hotel
and Restaurant Business, University of Customs and Finance*

V. Hrushka,

*PhD in Geography, Associate Professor of the Department of Geography, Oles
Honchar Dnipro National University*

FEATURES AND ESSENCE OF CRUISE TOURISM IN THE WORLD

Висвітлено круїзний туризм як складову туристичної індустрії. Завдяки поєднанню великої кількості різноманітних туристичних послуг, круїзний туризм

відвойовував свої позиції у інших видів туризму. Специфіка круїзних послуг полягає у тому, що вони здійснюються здебільшого з метою відпочинку.

Проаналізовано сучасний стан круїзної галузі у світі. Протягом тривалого періоду круїзна індустрія має постійну позитивну динаміку свого розвитку та показує рекордні темпи зростання, що перевищують приріст туристичної галузі в цілому. За останні роки круїзний туризм є одним з найпопулярніших та швидкозростаючих сегментів сучасної туристичної індустрії, який має великий інвестиційний потенціал.

Здійснено порівняння міжнародного попиту на круїзи впродовж 10 років до появи пандемії COVID-19, глобального розподілу пасажирів по всьому світу; середньої тривалості круїзного туру у днях; середньовікової групи туристів круїзної індустрії.

Визначено загальний глобальний економічний внесок круїзного сектора, а саме витрати забезпечили загальний (прямий, непрямий і індукований) глобальний обсяг виробництва в розмірі 154,5 млрд дол. США. Економічне зростання завдяки круїзній індустрії продовжує створювати нові робочі місця і дохід.

Найбільшу частку круїзного ринку світу займають саме компанії, які виконують більшість круїзів в басейні Карибського моря, це такі холдинги, як Carnival Corporation та Royal Caribbean International, на яких разом припадає 65 % світового ринку за даними 2019 року.

Доведено, що динамічний розвиток світового круїзного ринку зумовив необхідність у формуванні системи обслуговування круїзних туристів і поклав основу для створення цілої індустрії круїзів, що об'єднує компанії, зайняті круїзним бізнесом, суднобудуванням, постачанням товарів і послуг для круїзних суден і пасажирів, просуванням і реалізацією круїзного туристичним продукту.

Cruise tourism as a component of the tourism industry is covered. Due to the combination of a large number of different tourist services, cruise tourism has regained

its position in other types of tourism. The specificity of cruise services is that they are carried out mainly for recreation.

The current state of the cruise industry in the world is analyzed. For a long time, the cruise industry has had a constant positive dynamics of its development and shows a record growth rate that exceeds the growth of the tourism industry as a whole. In recent years, cruise tourism is one of the most popular and fast-growing segments of the modern tourism industry, which has great investment potential. The global cruise industry is performing well, with direct cruise tourism revenues growing by more than 200% in Europe over the past five years, and the number of cruise tourists increasing by 4 million.

A comparison of international demand for cruises over the 10 years leading up to the COVID-19 pandemic, the global distribution of passengers around the world; the average duration of a cruise tour in days; medieval group of tourists in the cruise industry.

The total global economic contribution of the cruise sector has been determined, namely the costs have provided the total (direct, indirect and induced) global production of 154.5 billion dollars. USA. Economic growth through the cruise industry continues to create new jobs and income.

The largest share of the world's cruise market is occupied by the companies that perform most cruises in the Caribbean, such as holdings such as Carnival Corporation and Royal Caribbean International, which together account for 65% of the global market in 2019.

It is proved that the dynamic development of the global cruise market necessitated the formation of a cruise service system and laid the foundation for a cruise industry that unites companies engaged in the cruise business, shipbuilding, supply of goods and services for cruise ships and passengers, promotion and sale cruise travel product.

Ключові слова: туризм, круїзна індустрія, круїз, круїзний туризм, круїзний туристичний продукт, круїзні регіони.

Keywords: tourism, cruise industry, cruises, cruise tourism, cruise tourism product, cruise regions.

Постановка науково-практичної проблеми. За останні роки морські круїзи посіли вагоме своє місце серед перспективних галузей світового туристичного бізнесу. Сьогодні круїзний туризм став одним з найпопулярніших і швидкозростаючих сегментів міжнародного туристського ринку. Круїзний туризм поєднує у собі практично всі класичні форми туризму та об'єднує різні види сервісу та дозвілля рекреантів. Особливістю круїзів є те, що організатори таких подорожей не шукають засобів розміщення для круїзерів. Також круїзний відпочинок є максимально безпечним, комфортним, хоч і недешевим.

Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. Проблемами розвитку круїзного туризму, круїзної індустрії та специфіці організації круїзних туристичних подорожей присвячені роботи І.А. Голубкової, Ю. В. Погребняк, А. Ю. Александрової, К. С. Нестерової, Н. О. Зацепіної та інших дослідників. В цих роботах автори досліджують різні аспекти становлення та розвитку круїзних перевезень, звертають увагу на особливості його зародження та розвитку, визначають відмінності від інших неводних видів туризму, розглядають питання організаційних дій провідних компаній щодо проведення круїзів. Але регіональні аспекти особливостей та сутності розкриваються менш детально. Незважаючи на значний інтерес сучасних економістів та фахівців туристичного бізнесу до круїзного туризму на сьогоднішній день дослідження вносять переважно описовий характер.

Мета даного дослідження полягає у виявленні особливостей розвитку та організації круїзних подорожей, визначенні сутності круїзної індустрії у світі,

висвітленні круїзного туризму як складової туристичної індустрії за період 2009-2019 років до появи пандемії COVID-19.

Викладення основного матеріалу.

Круїзи – не просто вид подорожей. Це – ціла індустрія, яка об'єднує компанії, зайняті круїзним бізнесом, суднобудуванням, постачанням товарів і послуг для круїзних суден і їх пасажирів, просуванням і реалізацією круїзного продукту. Промислова революція, яка створила передумови для формування масового туристського ринку, зробила доступнішими для широких верств населення і морські подорожі. Хоча і сьогодні багато хто сприймає їх як виключно елітарний вид відпочинку.

У зв'язку з тим, що морський круїзний туризм знаходиться на перехресті декількох наукових напрямків, таких як і організація транспортних перевезень, і економіка, і туризм, і міжнародне право, то і дослідження вчених відображають різні аспекти його розвитку.

Так, Голубкова І. А., виділяючи закономірності розвитку круїзного судноплавства [7], концентрує увагу на систематизації умов і принципів глобального судноплавства, обґрунтовуючи на їх основі інструментарій реалізації стратегії розвитку локального сегмента круїзного бізнесу. Поділяючи закономірності на істотні і принципові і враховуючи закономірності формування круїзного ринку і його основних сегментів, автор віддаляється від проблеми розвитку круїзної індустрії в комплексі всіх аспектів, що забезпечують її ефективне функціонування, тим самим віддаючи пріоритетну роль транспортної складової круїзного бізнесу.

Подібні висловлювання зустрічаються і в роботі Ю. В. Погребняк [11], в якій автор, розглядає поліфункціональність круїзного судноплавства і оцінює розподіл потужностей і динаміку світового круїзного флоту, його розвиток, що пов'язує з ефективністю функціонування судноплавних компаній-організаторів круїзів.

Тим часом, організаційні та психологічні проблеми, що пов'язані з функціональною приналежністю круїзного туризму до сфер відпочинку, дозвілля і охорони здоров'я і галузевою належністю до сфери транспорту, обумовлюють його значне відставання від темпів зростання попиту на круїзно-транспортні послуги.

Технологію організації морських круїзів досліджувала А. Ю. Александрова [4], написавши навчальний посібник, який включає туристично-рекреаційні ресурси та районування, державне регулювання туристичної діяльності, організаційні схеми управління туристичними підприємствами, туристичний продукт, розробка маршруту і формування туру, готельний і ресторанний сервіс, транспортне та екскурсійне обслуговування, самодіяльний туризм, бізнес-план, порядок утворення і рекламна кампанія туристичної фірми, ліцензування та сертифікація, страхування і т. д.

К. С. Нестерова в своїй роботі «Державна регуляторна політика сприяння розвитку морського туризму в Україні» [10] розглядала транспортну послугу як складову транспортної системи.

В роботах Н. О. Зацепіної розглядається круїзний туризм як подорожі, пов'язані з водним видом транспорту, які включають екскурсії на березі, відвідування значущих місць в порту. Крім того, згідно з її думки, круїзний туризм передбачає розважальні програми на борту самих морських і річкових лайнерів [8].

Таким чином, вчені наголошують на комплексному характері даного туристичного продукту, коли необхідно розглядати як результат спільної діяльності різноманітних господарюючих суб'єктів. Науковці зазначають, що вибір круїзного відпочинку туристами включає: 1) бажання відпочити саме на воді у невимушених і комфортних умовах; 2) не мати клопотів щодо організації розваг; 3) необхідність побачити нові місця, відвідати музеї та об'єкти культової архітектури.

Круїзний туризм поділяється на:

- 1) морський круїз – подорож по колу з радіальними поїздками з портів у внутрішні райони країн;
- 2) річковий круїз – подорож водним транспортом внутрішніми водними артеріями (річки, озера, канали) [6].

Подорожі по річках і озерах розвинені в тих державах, територією яких протікають судноплавні річки. Дуже популярні річкові круїзи в країнах Європи. Найпопулярніші маршрути річкових круїзів проходять Сеною, Луарою, Роною, Ельбою, Дунаєм, Рейном. Перше місце в річкових круїзах займає Німеччина, далі йдуть Великобританія, Нідерланди, Швейцарія, Австрія та Франція [8].

Залежно від програм берегового відпочинку прийнято розрізняти дві системи організації круїзів: європейську та американську. Європейська система передбачає подорожі морем із заходом у різні порти з наданням у них екскурсійної програми. Європейський круїзний туризм, хоч і поступається за своїми обсягами Північноамериканському, але щорічно збільшує прибутки. Мешканці європейських країн формують до 30% попиту на світовому ринку круїзних послуг. У Європейському круїзному бізнесі функціонує п'ятірка країн, які розподіляють між собою близько 80% прибутків: Великобританія, Німеччина, Італія, Іспанія та Франція [9].

Широке поширення набули комбіновані і «пакетні» авіа-морські круїзи з включенням у вартість подорожі всього комплексу обслуговування. При цьому круїзна компанія організовує чартерні авіарейси як частину загальної подорожі, забезпечуючи туристу свій рівень обслуговування вже з аеропорту. В цілому, круїзні тури класифікуються за різними ознаками (рис. 1).

Просуванню та зростанню круїзної індустрії сприяє Міжнародна Асоціація Круїзних Компаній (CLIA), створена в 1975 році. До її складу входить 26 найбільших круїзних компаній, більше 16 тис. турагенств з усього світу, більше 100 самих великих постачальників круїзної індустрії, в тому числі суднобудівні

заводи. CLIA приймає законодавство, що сприяють створенню безпечної і сприятливої атмосфери на круїзних лайнерах; навчає і розвиває турагенства, які є її членами.

Пасажиropотік світової круїзної галузі за період 2009-2019 років збільшився на 1,68 млн осіб (68%). Значне зростання числа круїзних пасажирів становить 4,1 % з 2018 по 2019 рік і складає 29,7 млн пасажирів, що дещо нижче зростання на 6,7 %, яке спостерігалось за період з 2017 по 2018 роки (рис. 2).

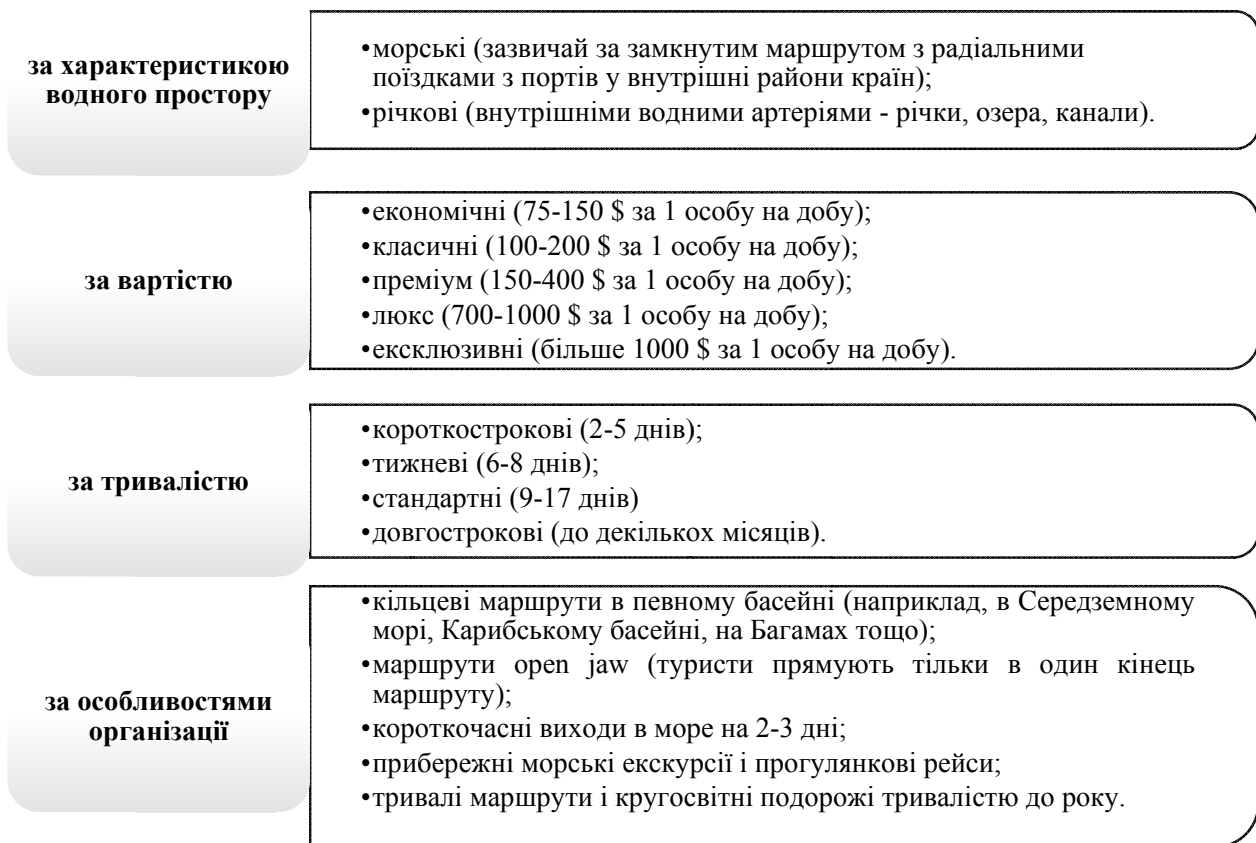

Рис. 1. Класифікації круїзних турів

Джерело: складено за [6, 12]

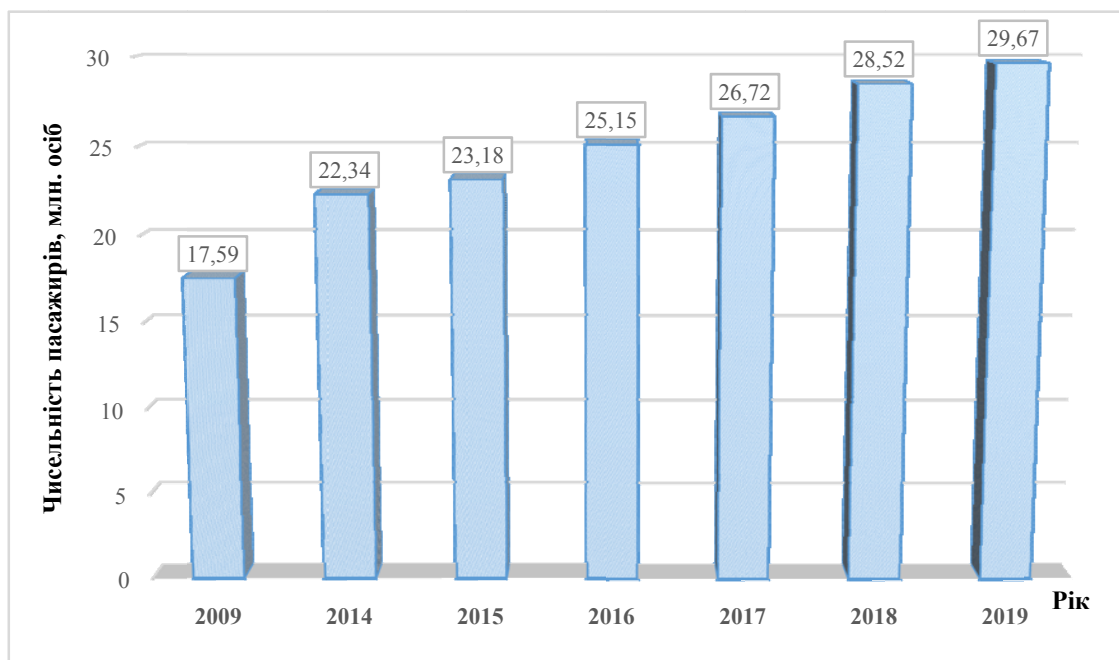

Рис. 2. Пасажиропотік світової круїзної галузі, млн пасажирів

Джерело: складено за [14]

У таблиці 1 наведена динаміка міжнародного круїзного сектора за регіонами в період з 2009 по 2019 роки [1].

Таблиця 1. Міжнародний попит на круїзи, млн пасажирів

	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Відхилення відносно	
								2019/ 2018	2019/ 2009
Північна Америка	10,4	12,21	12,2	12,49	13,12	14,34	15,51	8,17	49,2
Європа	5,04	6,39	6,58	6,79	6,94	7,17	7,71	7,5	52,9
Всього	15,44	18,60	18,78	19,28	20,06	21,51	23,22	7,94	50,4
Інші країни	2,15	3,74	4,4	5,87	6,66	7,00	6,45	-7,86	200,1
Разом	17,59	22,34	23,18	25,15	26,72	28,52	29,67	4,06	68,7

Джерело: складено за [3]

У Північній Америці у 2019 році спостерігалось стійке зростання числа пасажирів (8,2%), в той час як в Європі (7,5%) темпи зростання були дещо нижчими.

Регіон Північної Америки залишається найбільшим ринком збуту, на який припадає 52 % світових круїзних пасажирів, що трохи більше, ніж 50 % у 2018 році [3].

У Європі також спостерігалось значне зростання за останнє десятиліття, при цьому кількість пасажирів, що прибувають з Європи, збільшилась на 53 % за цей період. У 2009 році на Європу припадало 29 % світового круїзного ринку з 5,0 млн пасажирів. У 2019 році цей показник збільшився до більш ніж 7,7 млн пасажирів. Незважаючи на це зростання, загальна частка ринку Європи дещо знизилась з 29 % у 2009 році до 26 % у 2019 році.

В іншому світі спостерігалось найзначніше зростання як числа пасажирів, так і частки ринку за цей період. У 2019 році пасажиропотік збільшився до 22 % від загального обсягу світового ринку, склавши 6,5 млн пасажирів.

Пропозиція ліжко-днів збільшилась на 41 % з 2014 по 2019 рік, з 135,5 млн ліжко-днів до 190,6 млн. Глобальний потенціал у 2019 році зріс на 5,7 % порівняно з 2018 роком (табл. 2) [1].

Карибський басейн є основним круїзним напрямком для пасажирів з Північної Америки. Його частка в глобальному розгортанні круїзної індустрії залишалась відносно стійкою з 2014 по 2019 рік, складаючи дещо більше третини (34%). В табл. 2 простежується збільшення потужності на 28 % з 2014 роком [3]. За даними CLIA за 2019 рік регіон Карибського басейну є найбільшим ринком круїзних послуг.

Азія продовжує лідирувати в зростанні галузі протягом 5-річного періоду з 2014 по 2019 рік. За цей час кількість ліжко-днів збільшилась з 6,2 млн до 17,9 млн., що на 191 % більше. Однак в 2019 році розгорнуті потужності в Азії скоротилися на 3,0 % в порівнянні з попереднім 2018 роком.

В Австралії, Новій Зеландії та Тихоокеанському регіоні також спостерігалось значне зростання з 2014 року, збільшившись з 7,1 млн до 9,3 млн ліжко-днів у 2019 році, або на 32 %. Проте з 2018 по 2019 рік потужності в Австралії / Новій Зеландії та Тихоокеанському регіоні зменшився на 8,3 %. Це другий рік спаду для регіону.

Таблиця 2. Глобальне розгортання потенціалу, млн ліжко-днів

Регіон	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Відхилення відносно	
							2019/2018	2019/2014
Аляска	6,15	6,65	6,77	7,33	7,76	8,9	14,7	44,7
Азія	6,17	11,33	15,06	17,76	18,5	17,94	-3,0	190,7
Австралія / Нова Зеландія / Тихоокеанський регіон	7,09	8,36	9,97	10,21	10,18	9,34	-8,3	31,7
Карибський регіон	51,0	53,58	55,07	59,27	62,83	65,24	3,8	27,9
Європа	14,88	17,48	19,16	18,8	20,51	21,22	3,5	42,6
Середземноморський регіон	25,14	29,93	30,53	28,02	29,69	32,98	11,1	31,2
Південна Америка	4,42	4,27	4,5	3,79	3,89	4,21	8,3	-4,7
Інші країни	20,63	22,81	22,49	25,38	26,89	30,74	14,3	49,0
Разом	135,5	154,4	163,5	170,6	180,2	190,6	5,7	40,6

Джерело: складено за [3]

У Європі, включаючи регіон Середземномор'я, за 5-річний період кількість ліжко-днів збільшилась на 35 %, збільшившись з 40,2 млн ліжко-днів в 2014 році до 54,2 млн в 2019 році. За 5-річний період ємність середземноморського ринку збільшилася на 31 %, у тому числі на 11 % з 2018 по 2019 рік. В іншій частині Європи з 2014 року пропускна здатність збільшилась на 43 %, в тому числі на 3,5 % в порівнянні з 2018 роком.

У Південній Америці з 2014 по 2019 рік кількість ліжко-днів скоротилась на 4,7 %. Потужність Південної Америки досягла свого максимуму в 4,5 млн в 2016 році і знизилась до 3,9 млн в 2018 році. Тим не менш, пропускна здатність в 2019 році збільшилась на 8,3 % в порівнянні з 2018 роком, щоб довести її поточну пропускну здатність до 4,2 млн ліжко-днів.

В іншому світі кількість ліжко-днів збільшилася з 20,6 млн в 2014 році до 30,7 млн в 2019 році, що на 49 % більше.

Таким чином, круїзна індустрія дійсно є глобальною галуззю з пасажирами з усього світу і круїзними маршрутами, призначеними для країн і портів по всьому світу. В результаті галузь впливає на світову економіку, створюючи робочі місця, доходи і податкові надходження у всіх регіонах світу.

Глобальний розподіл круїзних пасажирів у 2019 році наведено на рис. 3.

На частку Північної Америки припала половина (52%) всіх круїзних пасажирів, що становить 15,5 млн пасажирів, що на 8,2% більше, ніж у 2018 році. Європа була наступною з 26 % і 7,7 млн пасажирів, що на 7,5 відсотка більше, ніж у 2018 році.

На інші регіони світу припали 22 % з 6,5 млн пасажирів, що на 7,9 % менше, ніж у 2018 році [3].

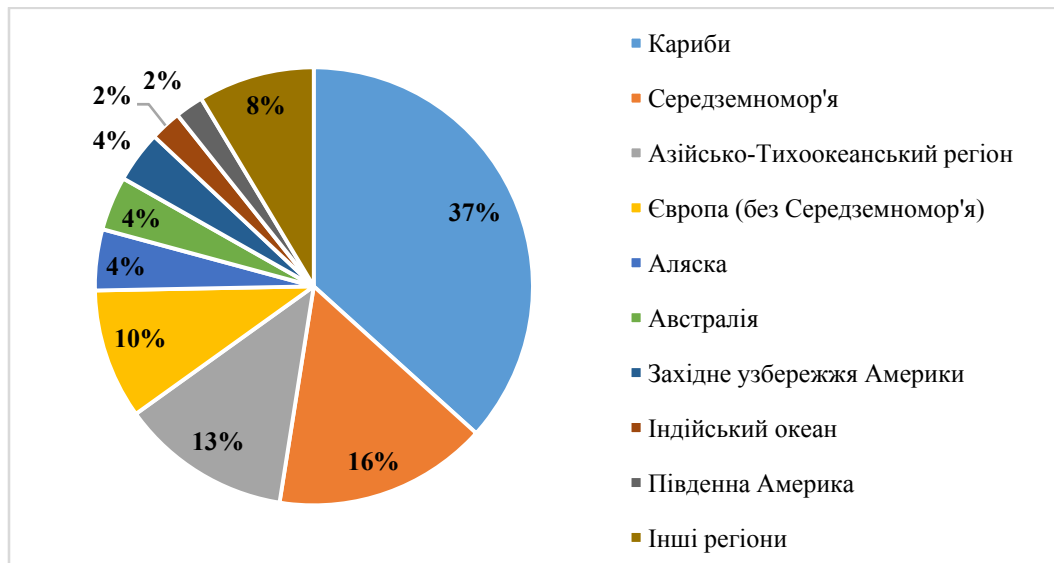

Рис. 3. Структура ринку глобального круїзного туризму в 2019 році, %
Джерело: складено за [3]

У Північній Америці 14,2 млн пасажирів були із США і склали 91 % круїзних пасажирів регіону (рис. 4). В цілому пасажиропотік з Північної Америки виріс на 8,3 % в порівнянні з 2018 роком. На Канаду припало 6,7 % з трохи більше млн пасажирів, що на 6,8 % більше, ніж у 2018 році.

Інші 1,8 % або 280 000 пасажирів, проживали в інших частинах Північної Америки. Ця група зазнала зниження приблизно на 1 % у порівнянні з 2018 роком. Найбільшими з цих інших північноамериканських ринків збуту є Багамські Острови, Коста-Ріка, Домініканська республіка, Мексика і Панама. У сукупності на ці п'ять країн припав 81 % пасажирів, які прибули з країн Північної Америки, окрім США і Канади [1].

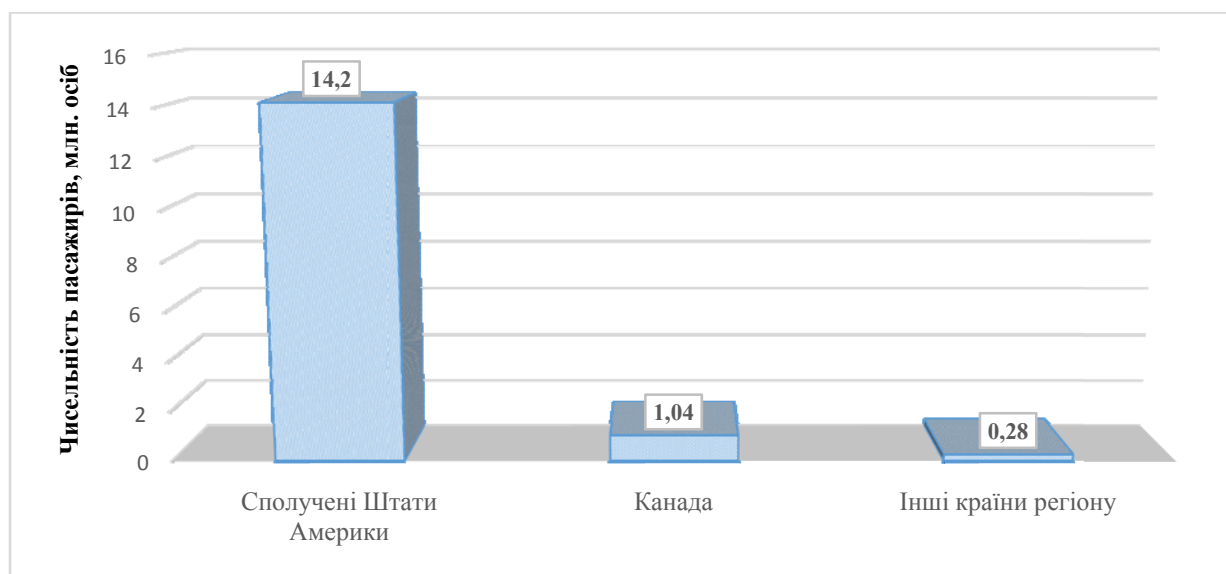

Рис. 4. Розподіл круїзних пасажирів з Північної Америки у 2019 році, млн осіб
Джерело: складено за [1]

Як показано на рис. 5, в 2019 році на частку дев'яти країн Європи припало 92 % пасажирів, які прибули з Європи. Як і в 2018 році, на Німеччину і Великобританію разом узяті довелося більше половини (59 %) пасажирів, які прибули з Європи, в цілому 4,6 млн пасажирів. З дев'яти провідних країн Німеччина продемонструвала найвищий ріст у річному обчисленні, в той час як Італія посіла друге місце, збільшившись на 14 % у порівнянні з 2018 роком, а Франція зросла на 4,8 %. У сукупності було трохи більше 2 млн пасажирів з Італії, Франції та Іспанії, що становить 27 % пасажирів з Європи.

Як показано на рис. 6, трьома основними країнами-постачальниками туристів для круїзних подорожей в іншому світі є Китай з 1,9 млн пасажирів, Австралія з 1,2 млн пасажирів і Бразилія з 567 000 пасажирів. У сукупності на ці три райони припадало близько 58 % усіх пасажирів, які прибули з інших регіонів світу.

У сукупності на Тайвань, Сінгапур, Індію, Японію, Гонконг і Південну Африку припадало 26 % від загального числа пасажирів в іншому світі з 1,7 млн пасажирів.

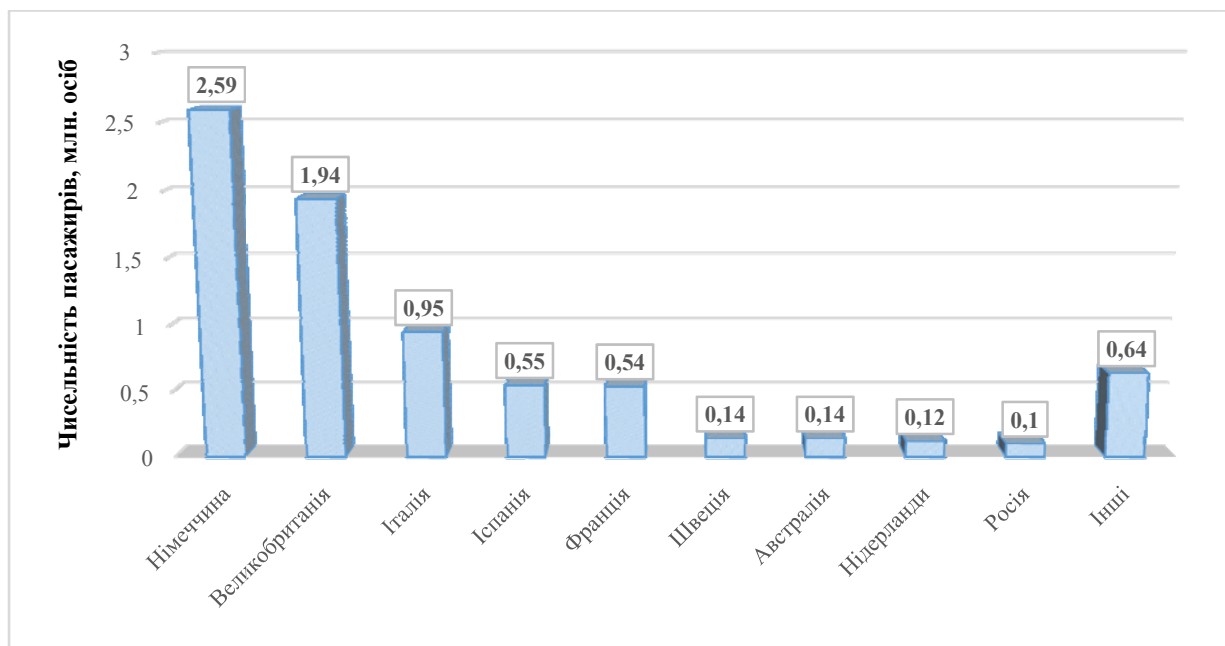

Рис. 5. Розподіл круїзних пасажирів з Європи у 2019 році, млн осіб
Джерело: складено за [1]

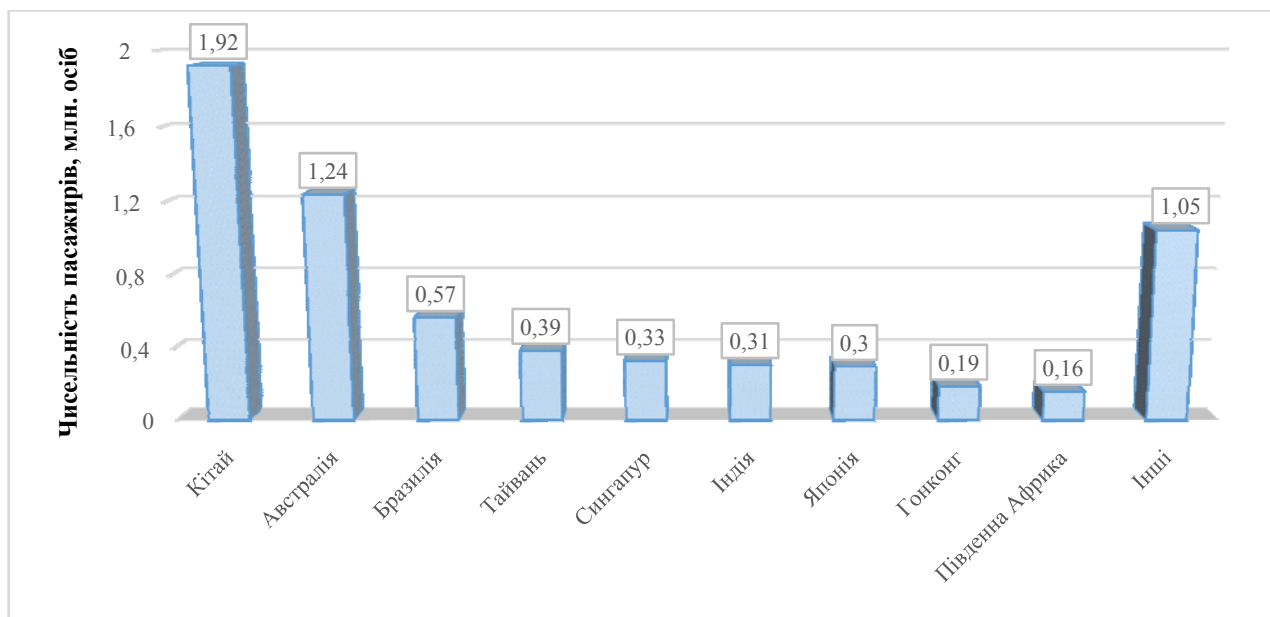

Рис. 6. Розподіл круїзних пасажирів, що надходять з іншої частини світу у 2019 році, млн осіб
Джерело: складено за [1]

В 2019 році з десяти провідних країн було перевезено в цілому 25,5 млн пасажирів в порівнянні з 24,4 млн в 2018 році. Це становить 86 % пасажирів

круїзів по всьому світу, практично не змінившись у порівнянні з 85 % в минулому році. Як показано на рис. 7, ці країни знаходяться у всіх основних регіонах світу.

Сполучені Штати з 14,2 млн пасажирів були найбільшою країною-джерелом на сьогоднішній день, на частку якої припадає 48 відсотків пасажирів круїзів по всьому світу. На наступні дві країни разом узяті, Німеччину і Великобританію, припадало 15 % світових пасажирів, в цілому 4,5 млн пасажирів. Кількість пасажирів у Китаї знизилась нижче 2 млн., а в Австралії було 1,2 млн круїзних пасажирів. У сукупності на ці два рейси припало майже 3,2 млн пасажирів, або 11 % від загальносвітового обсягу. Останні п'ять країн: Канада, Італія, Бразилія, Іспанія та Франція надали в цілому майже 3,7 млн пасажирів, що становить близько 12 % від загального числа пасажирів у світі [1].

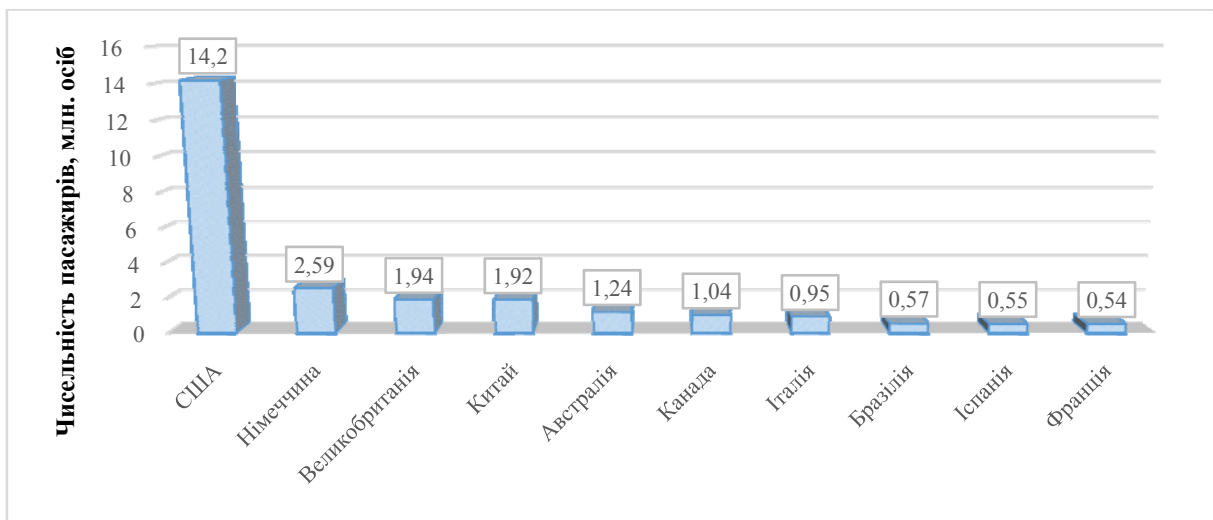

Рис. 7. Круїзні пасажирів з 10 найбільших країн-постачальників у 2019 році, млн осіб

Джерело: складено за [1]

Середня тривалість круїзного туру за період 2016-2019 років коливалась від 7,2 до 7,1 дня (рис. 8).

В останнє десятиліття середній вік подорожуючих зменшується, і сьогодні близько половини круїзерів – молодше п'ятдесяти років (рис. 9). Тобто, збільшується кількість активного працездатного населення, яке обирає круїзний

продукт при плануванні відпустки, визначаючи можливості круїзних організаторів по реалізації тематичних пропозицій.

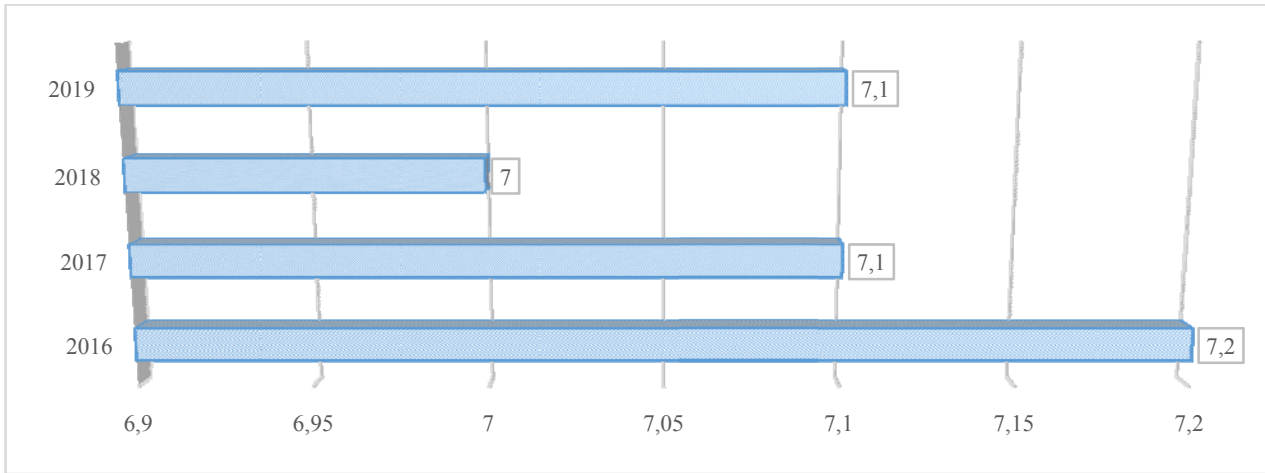

Рис. 8. Середня тривалість круїзного туру, днів
Джерело: складено за [1]

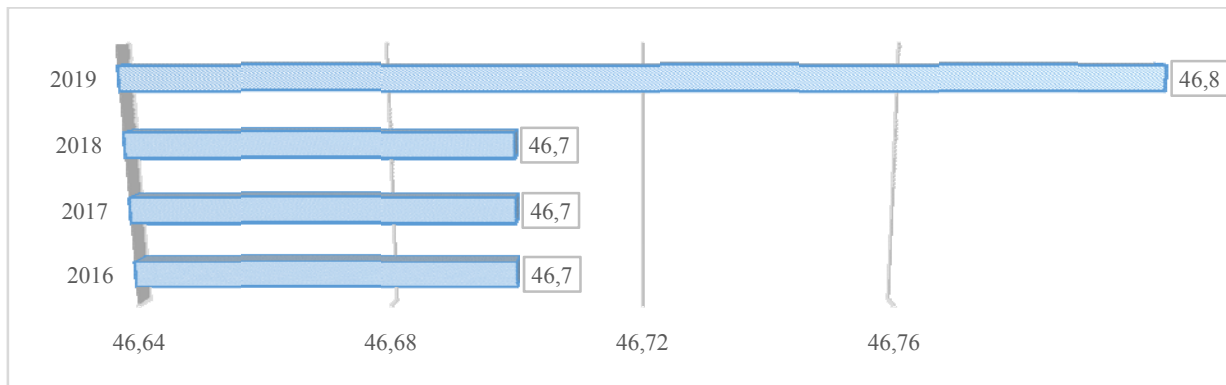

Рис. 9. Середньовікова група туристів круїзної індустрії, років
Джерело: складено за [1]

Отже, як показано в таблиці 3, круїзна індустрія забезпечила, за оцінками, 148 млн відвідувань пасажирів і членів екіпажу на суші в портах по всьому світу, що на 4,3 % більше, ніж 142 млн в 2018 році. Вони включали 29,7 млн посадок пасажирів, за оцінками, 95,8 млн транзитних поїздок пасажирів на сушу і 22,9 млн поїздок екіпажу на сушу. Північноамериканські порти становили 45 % глобальних візитів пасажирів та екіпажів, тоді як порти по всій Європі становили 36 %. Інші 18 % припали на решту країн світу [1].

**Таблиця 3. Поїздки пасажирів і членів екіпажу
на суходіл у 2019 році, млн**

Категорія	В світі	Регіони		
		Північна Америка	Європа	Інші країни
Посадка пасажирів	29,67	15,76	7,6	6,32
Транзитні пасажирів	95,81	41,24	38,82	15,75
Екіпаж	22,93	10,11	7,54	5,28
Всього	148,41	67,11	53,96	27,35
у порівнянні до 2018 року, %	4,3	4,5	8,6	-3,7

Джерело: складено за [1]

З 29,7 млн круїзних пасажирів, які прибули з усього світу, в цілому 15,8 млн., або 53 %, вирушили з портів Північної Америки. Європейські порти з 7,6 млн посадок пасажирів становили близько 26 % світових посадок пасажирів. В цілому 6,3 млн пасажирів вирушили в круїзи в портах по всьому світу, що становить 21 % від загального числа. Шанхай, Сінгапур і Сідней є основними портами базування в іншому світі (The Economic Contribution, 2019). 29,7 млн круїзних пасажирських посадок забезпечили ще 95,8 млн відвідувань сухопутних пасажирів при транзитних заходах в порти по всьому світу. Таким чином, середньостатистичний пасажир круїзу здійснив трохи більше трьох візитів на берег на зупинках в порту заходу на додаток до їх первісної посадки.

На порти Північної Америки припадає найбільша частка – 41,2 млн транзитних пасажирів, які відвідують сушу, що становить 43 % від загальносвітового обсягу. Основними транзитними портами Північної Америки були Косумель, Багамські острови, Ямайка, Кайманові острови і Пуерто-Ріко в Карибському басейні, а також різні порти на Алясці. Всі ці пункти отримали понад 1 млн відвідувань транзитними пасажирами. Наступними на 43 % були порти Європи з 38,8 млн транзитних відвідувань. На ключові транзитні порти Середземномор'я, включаючи Барселону, Геную, Савону, Ліворно, Марсель, Міконос, Неаполь, Пальма-Майорку, Санторіні і Тенеріфе, довелося більшість цих відвідувань, в кожному з яких було понад 700 000 транзитних пасажирів. Порти в

решті частини світу відвідали 15,8 млн транзитних пасажирів, або 23 % від загальносвітового обсягу.

Екіпажі круїзних суден також висаджуються і відвідують як внутрішні, так і транзитні порти. Так, близько 38 % членів екіпажу висаджуються при кожному заході в порт. У глобальному масштабі круїзи забезпечили 22,9 млн відвідувань екіпажів на суші. У портах Північної Америки було здійснено 10,1 млн візитів екіпажу на сушу, що становить близько 44 % від загального числа візитів екіпажу на сушу в світі. На Європу припало 7,5 млн відвідувань, або 33 % від загального числа відвідувань у світі, в той час як на решту світу довелося залишилися 5,3 млн відвідувань, або 23 % від загального числа відвідувань у світі [14].

У світі налічується близько 90 компаній з 26 країн, що виконують морські круїзи. В даний час більшість найбільших круїзних операторів належать компаніям з США (Carnival Corporation PLC, Royal Caribbean International, NCL Cruise Holding), це приблизно 85% світового флоту. Виняток становлять компанія MSC Cruises і ряд невеликих регіональних операторів, які зареєстровані в Європі. Круїзні судна поділяються на економ, стандарт, преміум, люкс і експедиційні класи, від яких залежить рівень комфорту, якість їжі, розваги та екскурсії, кількість пасажирів і обслуговуючого персоналу. Найбільший круїзний лайнер Symphony of the seas вміщує 6680 пасажирів і екіпаж 2200 чоловік. Налічується п'ять люкс-компаній: Silversea Cruises, Crystal Cruises, Regent Seven Seas Cruises, Ponant і Seabourn. Люксові компанії мають всього від 100 до 350 кают при високій ціні, яка доходить в капітанських сьютах до 150 тис. доларів [2].

Найбільшу частку круїзного ринку світу займають саме компанії, які виконують більшість круїзів в басейні Карибського моря, це такі холдинги, як Carnival Corporation та Royal Caribbean International, на яких разом припадає 65 % світового ринку за даними 2019 року (рис. 10).

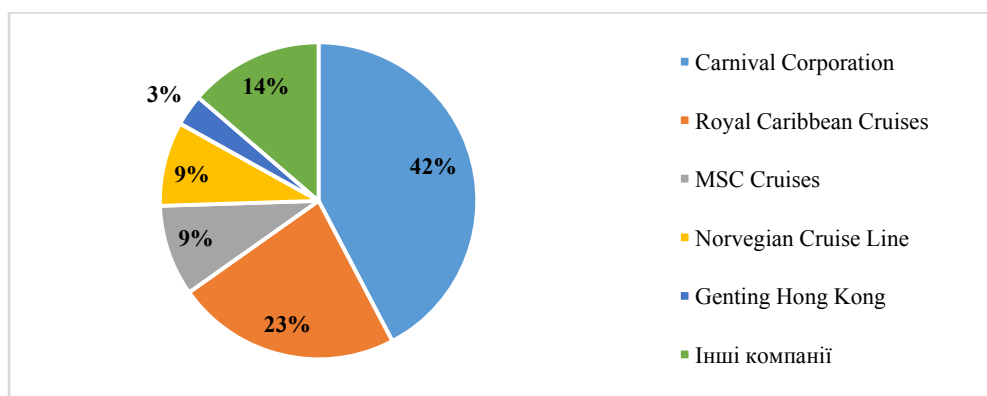

Рис. 10. Частка круїзних компаній на глобальному ринку в 2019 році
Джерело: складено за [1]

Як наведено в таблиці 4, 148,4 млн відвідувань на суші пасажирями та екіпажем допомогли генерувати 72,0 млрд дол. США прямих витрат круїзного сектора в пунктах призначення і джерелах ринки по всьому світу, які також включають прямі витрати круїзних ліній на товари та послуги на підтримку їх круїзних операцій [14].

Таблиця 4. Загальний глобальний економічний внесок круїзного сектора у 2019 році

Категорія	Показники
Відвідування пасажирів і членів екіпажу на суші (млн чол.)	148,41
Загальні Прямі Витрати (млрд дол. США)	72,02
Загальний внесок у виробництво (млрд дол. США)	154,46
Загальний внесок у дохід (млрд дол. США)	50,53
Загальний внесок у зайнятість (осіб)	1 166 213

Джерело: складено авторами за [14]

Ці витрати забезпечили загальний (прямий, непрямий і індукований) глобальний обсяг виробництва в розмірі 154,5 млрд дол. США. Економічне зростання завдяки круїзній індустрії продовжує створювати нові робочі місця і дохід. Третій рік поспіль круїзна індустрія підтримувала зайнятість більше 1 млн співробітників, що вимагало майже 1,2 млн співробітників в 2019 році. Ці співробітники заробили 50,5 млрд дол. доходу.

Висновки.

Протягом останніх років круїзний туризм є одним із найпопулярніших та швидкозростаючих сегментів сучасної туристичної індустрії, який має великий інвестиційний потенціал. Світова круїзна індустрія має високі економічні результати, за останні роки темпи зростання прямих доходів від круїзного туризму, наприклад, в Європі склали більше 200%, а кількість туристів, які відправились в круїз, збільшилася на 4 млн осіб. Економічне зростання завдяки круїзній індустрії продовжує створювати нові робочі місця і дохід.

Протягом тривалого періоду круїзна індустрія має постійну позитивну динаміку свого розвитку та показує рекордні темпи зростання, що перевищують приріст туристичної галузі в цілому. За останні роки круїзний туризм є одним з найпопулярніших та швидкозростаючих сегментів сучасної туристичної індустрії, який має великий інвестиційний потенціал.

Круїзна індустрія підтримує зайнятість більше 1 мільйона співробітників. Динамічний розвиток світового круїзного ринку зумовив необхідність у формуванні системи обслуговування круїзних туристів і створив основу для цілої індустрії круїзів, що об'єднує компанії, зайняті круїзним бізнесом, суднобудуванням, постачанням товарів і послуг для круїзних суден і пасажирів, просуванням і реалізацією круїзного туристичного продукту.

Література

1. Berlitz Complete Guide to Cruising and Cruise Ships 2019. URL: <http://cruises.about.com/od/cruisereading/gr/Book-Review-Berlitz-CompleteGuide-To-Cruising-And-Cruise-Ships.htm>
2. Main challenges for cruise industry in the Caribbean. URL: <https://www.cepal.org/en/events/main-challenges-cruise-industry-caribbean>

3. The Economic Contribution of the International Cruise Industry Globally in 2019. URL : <https://cruising.org/-/media/research-updates/research/global-cruise-impact-analysis---2019--final.pdf>
4. Александрова А. Ю. Международный туризм. URL: https://tourlib.net/books_tourism/aleks.htm
5. Антоненко І. Я., Мельник І.Л. Формування інноваційного продукту круїзного туризму: монографія. К., 2016. 246 с.
6. Божидарнік Т.В., Божидарнік Н.В., Савош Л.В. Міжнародний туризм: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 312 с.
7. Голубкова И.А. Экономический механизм развития круизного судоходства Украины: Монография. Одесса: «Издатинформ», 2011. 323 с.
8. Зацепіна Н. О. Історія виникнення та сучасний стан круїзного туризму в світі. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2012. Вип 34. С. 232-234.
9. Корнілова В. В. Сучасні тенденції розвитку круїзного ринку. Світу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 5. С. 20-25. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=5964&i=3>
10. Нестерова К. С. Державна регуляторна політика сприяння розвитку морського туризму в Україні: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03. Одеса, 2016. 193 с.
11. Погребняк Ю. В. Анализ тенденций мирового круизного флота. *Сборник 58 Професорско-преподавательской научно-технической конференции в Одесском национальном морском университете*. 2005. Вып. № 13. С. 138-142.
12. Юрченко С. А., Юрченко Е. Е., Кондрова А. Е. Особенности развития современного морского круизного туризма. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2014. Т.1. Вип. 3. С. 185-189.

References

1. Berlitz Publishing (2019), “Berlitz Complete Guide to Cruising and Cruise Ships”, available at: <http://cruises.about.com/od/cruisereading/gr/Book-Review-Berlitz-CompleteGuide-To-Cruising-And-Cruise-Ships.htm> (Accessed 20 May 2022).
2. ECLAC (2020), “Main challenges for cruise industry in the Caribbean”, available at: <https://www.cepal.org/en/events/main-challenges-cruise-industry-caribbean> (Accessed 20 May 2022).
3. CLIA (2020), “The Economic Contribution of the International Cruise Industry Globally in 2019”, available at: <https://cruising.org/-/media/research-updates/research/global-cruise-impact-analysis---2019--final.pdf> (Accessed 20 May 2022).
4. Aleksandrova, A.Yu. (2001), *Mezhdunarodnyj turizm* [International tourism], Aspekt Press, Moscow, Russia.
5. Antonenko, I.Ya. and Mel'nyk, I.L. (2016), *Formuvannia innovatsijnoho produktu kruiznoho turyzmu* [Formation of an innovative cruise tourism product], Kyiv, Ukraine.
6. Bozhydarnik, T.V. Bozhydarnik, N.V. and Savosh, L.V. (2012), *Mizhnarodnyj turizm* [International tourism], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
7. Holubkova, Y.A. (2011), *Ekonomycheskyj mekhanyzm razvytyia kruiznoho sudokhodstva Ukrainy* [Economic mechanism for the development of cruise shipping in Ukraine], Yzdatynform, Odesa, Ukraine.
8. Zatsepina, N.O. (2012), “History of the emergence and current state of cruise tourism in the world”, *Naukovi pratsi istorychnoho fakul'tetu Zaporiz'koho natsional'noho universytetu*, vol. 34, pp. 233-234.
9. Kornilova, V.V. (2018), “The main trends of world cruise market development”, *Investytsii: praktyka ta. dosvid*, vol. 5, pp. 20-25, available at: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=5964&i=3> (Accessed 20 May 2022).

10. Nesterova, K.S. (2016), “State regulatory policy for promoting maritime tourism development in Ukraine”, Ph.D. Thesis, Economy, Odessa, Ukraine.

11. Pohrebniak, Yu.V. (2005), “Analysis of global cruise fleet trends”, Sbornyk 58 Profesorsko-prepodavatel'skoj nauchno-tekhnycheskoj konferentsyy [Collection of 58 Professorial and Teaching Scientific and Technical Conference], Odesskiy natsyonal'niy morskij unyversytet, Odesa, Ukraine, vol. 13, pp. 138-142.

12. Yurchenko, S.A. Yurchenko, E.E. and Kondrova, A.E. (2014), “Features of the development of modern sea cruise tourism”, Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.N. Karazina. Seriiia «Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm», vol. 1, no. 3, pp. 185-189.

Стаття надійшла до редакції 26.05.2022 р.